

Piotr Potejko
Ilona Idzikowska

Międzynarodowy Warsztat Ekspertki pt. *Antyterrorystyczna polityka informacyjna – najlepsze praktyki i wyzwania, Emów 2011*

W dniach 7 - 8 kwietnia 2011 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Emowie odbył się międzynarodowy warsztat ekspercki nt. *Antyterrorystyczna polityka informacyjna – najlepsze praktyki i wyzwania*.

Organizatorami spotkania byli: Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego gen. bryg. Krzysztof Bondaryk oraz Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Adam Rapacki. W warsztacie ponadto udział wzięli Zastępca Szefa ABW płk Paweł Białek oraz Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Piotr Kluz.

Do wymiany doświadczeń zaproszeni zostali eksperci z państw Grupy G6¹ i Stanów Zjednoczonych, przedstawiciele placówek dyplomatycznych tych państw², reprezentanci pionów prasowych służb i instytucji wchodzących w skład polskiego systemu antyterrorystycznego oraz członkowie Zespołu Zadaniowego – Stałej Grupy Ekspertkiej działającej przy Międzyresortowym Zespole ds. Zagrożeń Terrorystycznych³. O udział w dyskusji poproszono również dziennikarzy oraz reprezentantów Centrum Badania Opinii Społecznej, środowisk naukowych i organizacji pozarządowych.

Moderatorami warsztatów byli:

- Zastępca Dyrektora Departamentu Analiz i Nadzoru MSWiA – Agata Furgała,
- Zastępca Dyrektora Departamentu Unii Europejskiej i Współpracy Międzynarodowej MSWiA – Anna Tulej,
- Zastępca Dyrektora Centrum Antyterrorystycznego ABW – Paweł Chomentowski,
- Zastępca Naczelnika Wydziału III Centrum Antyterrorystycznego ABW – Damian Szlachter,
- Dyrektor COS ABW w Emowie ppłk dr Piotr Potejko.

Obrady otworzył Szef ABW gen. bryg. Krzysztof Bondaryk, który po przywitaniu gości wyraził opinię, iż spotkania w tym gremium powinny doprowadzić do zdiagnozowania najważniejszych wyzwań w zakresie antyterrorystycznej polityki informacyjnej oraz zainspirować szeroką wymianę doświadczeń, istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. W swojej wypowiedzi wskazał również na rolę Agencji w zakresie kreowania antyterrorystycznej polityki informacyjnej, szcze-

¹ Grupa sześciu największych państw UE, w której skład wchodzi: Francja, Hiszpania Niemcy, Wielka Brytania, Włochy oraz Polska.

² Przedstawiciele placówek dyplomatycznych: Francji – Cohade Pascal i Lora Joanna, Hiszpanii – Correa-Cruz Raul, Niemiec – Guterl Roger, Wielkiej Brytanii – Moody Tim.

³ Przedstawiciele: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, MSWiA, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Finansów, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Biura Bezpieczeństwa Narodowego, Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Wywiadu Wojskowego oraz Biura Ochrony Rządu.

gólnie przez Centrum Antyterrorystyczne i Departament Przeciwdziałania Terroryzmowi ABW, czego przykładem było przeprowadzenie międzynarodowych ćwiczeń pod nazwą *OFFSIDE 2010*.

Podsekretarz stanu w MSWiA, Adam Rapacki, zwrócił uwagę na zintegrowane podejście administracji rządowej do kwestii zagrożeń terrorystycznych, rekomendowane przez Międzyresortowy Zespół ds. Zagrożeń Terrorystycznych, oraz wskazał na cztery fazy reakcji służb na tego typu zagrożenia, tj. na zapobieganie tym zagrożeniom, ochronę ludności i obiektów, ściganie sprawców aktów terrorystycznych i reagowanie w przypadku otrzymania informacji o zagrożeniu. Minister podkreślił, iż w zależności od wystąpienia konkretnej fazy powinno następować odpowiednie działanie właściwych służb. Wskazał także na niebezpieczeństwo związane ze zbyt szybkim podawaniem przez media do publicznej wiadomości informacji wrażliwych, co może być wykorzystywane przez terrorystów, a jednocześnie powodować panikę wśród społeczeństwa.

Podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, Piotr Kluz, potwierdził wagę i znaczenie antyterrorystycznej polityki informacyjnej oraz przedstawił strukturę resortu sprawiedliwości i jego działania, które mogą mieć istotny wpływ na zwalczanie terroryzmu. Podkreślił przy tym rolę sądów, w których finalizowane są sprawy wszczynane na podstawie dokumentacji operacyjnej.

Po wystąpieniach przedstawicieli kierownictwa służb i instytucji głos zabrał Oscar Jaime, Dyrektor ds. Naukowych w Gabinetie Studiów nad Bezpieczeństwem Wewnętrznym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Królestwa Hiszpanii, które aktualnie sprawuje prezydentę w Grupie G6. Podziękował on stronie polskiej za organizację warsztatu oraz zwrócił uwagę na istotne zagrożenie, jakim jest możliwość wykorzystywania mediów przez terrorystów, m.in. do działań propagandowych.

Następnie Pani Barbara Badora z Centrum Badani Opinii Społecznej przedstawiła diagnozę oczekiwań społecznych wobec instytucji państwowych w zakresie informowania obywateli o ewentualnych zagrożeniach i komunikowania się z nimi w celu zapobiegania zagrożeniom terrorystycznym i reagowania na nie. Przedmiotowa diagnoza jest wynikiem badania przeprowadzonego przez CBOS we współpracy z Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie na liczącej 899 osób grupie dorosłych obywateli RP.

Kolejnym wystąpieniem była prezentacja prof. dr hab. Ewy Stasiak-Jazukiewicz z Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego⁴ dotycząca badania opinii przedstawicieli środowisk dziennikarskich nt. mechanizmów oraz odpowiedzialności za proces przekazywania informacji obywatelom w sytuacji zagrożenia. Prezentowane badanie było przeprowadzone metodą indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI) i objęło dwunastu przedstawicieli środowiska mediów, w tym przedstawicieli najważniejszych polskich dzienników i tygodników, Polskiej Agencji Prasowej oraz Informacyjnej Agencji Radiowej Polskiego Radia.

W ramach obrad warsztaty podzielono na następujące sesje tematyczne:

1. *Spójna antyterrorystyczna polityka informacyjna państwa jako gwarancja skuteczności w zapobieganiu i reagowaniu na zagrożenia terrorystyczne,*
2. *Organy państwa a media – przykłady współpracy w zakresie informowania o zagrożeniach terrorystycznych,*

⁴ Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego prowadzą współpracę w ramach porozumienia podpisanego w 2008 r.

3. *Profilaktyka antyterrorystyczna – możliwości współpracy ze światem nauki i organizacjami pozarządowymi.*

W pierwszej sesji tematycznej Dyrektor Departamentu Analiz i Nadzoru MSWiA, Jacek Zalewski, oraz Naczelnik Wydziału Przeciwdziałania Zagrożeniom Terrorystycznym i Przemocności Zorganizowanej DAiN MSWiA, Mariusz Cichomski, przedstawili rolę ministra spraw wewnętrznych i administracji w procesie komunikowania się ze społeczeństwem odnośnie do zagrożeń terrorystycznych oraz w kształtowaniu postaw i budowaniu świadomości obywateli dotyczącej natury tych zagrożeń.

Następnie przedstawiciele Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – Rzecznik Prasowy ABW, ppłk Katarzyna Konieczna-Wróblewska, oraz Dyrektor Centrum Antyterrorystycznego ABW, płk Zbigniew Muszyński – przedstawili prezentację na temat działań ABW w zakresie kreowania polityki informacyjnej dotyczącej zagrożeń terrorystycznych. Podczas prezentacji wskazano na inicjatywy ABW dotyczące informowania społeczeństwa o wyżej wymienionych zagrożeniach, tj. na:

- opublikowany *Raport roczny* stanowiący jawne sprawozdanie z działalności ABW,
- uruchomiony przez Agencję portal internetowy www.antyterroryzm.gov.pl,
- strony internetowe założone przez ABW w ramach ochrony cyberprzestrzeni, których zadaniem jest uświadamianie społeczeństwu potencjalnych zagrożeń związanych z wykorzystaniem internetu i zapoznanie z metodami zabezpieczania się przed nimi (www.cert.gov.pl; www.surfujbezpiecznie.pl).

Jako element zwiększania świadomości społecznej w zakresie zagrożeń terrorystycznych wskazano również zorganizowane w październiku 2010 r. ćwiczenia antyterrorystyczne *OFFSIDE 2010*. Podczas warsztatu zaprezentowano film z realizacji tych ćwiczeń. Jednym z etapów projektu było zorganizowanie czterech seminariów regionalnych poświęconych zapobieganiu zagrożeniom terrorystycznym dla imprez masowych, po których organizowane były briefingi dla mediów. Przedstawiciele ABW podkreślili, iż jednym z zasadniczych elementów zapewnienia bezpieczeństwa podczas zbliżających się Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 jest właśnie wypracowanie jednolitej strategii informowania na temat ewentualnych zagrożeń terrorystycznych. Przyjęcie takiej strategii pozwalałoby bowiem na uniknięcie potencjalnej paniki i umożliwiłoby służbom odpowiedzialnym za bezpieczeństwo efektywne przeciwdziałanie zagrożeniom.

W tej części spotkania głos zabrał także redaktor Adam Szostkiewicz, zwracając uwagę na to, że w kontekście dyskusji nad antyterrorystyczną polityką informacyjną państwa należy uwzględniać również kulturę danej społeczności. Zazaczył przy tym, że w Polsce nadal dominuje nieufność wobec instytucji państwowych.

Oficer łącznikowy przy Prezydencji w Radzie UE z ramienia Departamentu Bezpieczeństwa Wewnętrznego Stanów Zjednoczonych, Lauren Nelly Beyer, przedstawiła doświadczenia USA w antyterrorystycznej edukacji społeczeństwa oraz w procesie komunikowania się struktur państwowych z obywatelami w sytuacji zagrożenia terrorystycznego. W szczególności zwróciła uwagę na wdrażaną aktualnie w Stanach Zjednoczonych zmianę pięciostopniowej skali uwzględniającej konkretną kolorystykę poziomów zagrożenia terrorystycznego na system opisowy.

Vincenzo Di Peso, przedstawiciel Centralnej Służby Antyterrorystycznej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Włoskiej, zaprezentował doświadczenia Włoch w zakresie antyterrorystycznej polityki informacyjnej, sposób porozumiewania się w sytuacjach zagrożenia w obrębie włoskiego resortu spraw wewnętrznych na poziomie centralnym i lokalnym, jak również wskazał na funkcjonowanie biur prasowych

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, departamentu stanowiącego odpowiednik polskiej Komendy Głównej Policji oraz jednostek organizacyjnych Policji w terenie, jako podmiotów właściwych do komunikacji zewnętrznej resortu.

Następnie głos zabrał ponownie Oscar Jaime, który przedstawił doświadczenia Hiszpanii dotyczące polityki informacyjnej na temat terroryzmu. Zwrócił m.in. uwagę na konieczność kompleksowego podchodzenia do tego zagadnienia w sytuacjach kryzysowych, takich jak chociażby zamachy w Madrycie. Wskazał również na kwestie wrażliwości na tragedię oraz na problem zagadnień politycznych, które w tego rodzaju sytuacjach mogą być forsowane przez władze. W jego opinii, ważne jest również możliwie szybkie informowanie rodzin ofiar o zaistniałym zdarzeniu, aby stosowne informacje docierały do nich, zanim zostaną upublicznione w mediach. Do mediów powinny być przekazywane wyłącznie sprawdzone i potwierdzone wiadomości, które, w opinii Jaime'a, należy aktualizować nie częściej niż co 2 - 3 godziny, aby nie wprowadzać chaosu.

Ostatnią prezentacją tej sesji tematycznej było wystąpienie insp. Krzysztofa Hajdasa, przedstawiciela Wydziału Prasowego Komendy Głównej Policji, który omówił zasady obsługi medialnej na miejscu zdarzenia kryminalnego oraz praktyczne przykłady współpracy służb i instytucji odpowiedzialnych za kontakty z mediami w sytuacji zagrożenia. Inspektor Hajdas zwrócił m.in. uwagę na to, że w czasach tzw. dziennikarstwa społecznego dziennikarze często otrzymują od obywateli informacje szybciej niż np. rzecznicy służb, którzy w przypadku zaistnienia danego zdarzenia powinni z ramienia właściwych do tego instytucji oficjalnie informować o nim społeczeństwo.

Kolejną sesję tematyczną zatytułowaną *Organy państwa a media – przykłady współpracy w zakresie informowania o zagrożeniach terrorystycznych* rozpoczęły prof. dr hab. Ewa Stasiak-Jazukiewicz i dr Marta Jas-Koziarkiewicz z Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, prezentując wybrane przykłady relacjonowania przez media sytuacji kryzysowych (np. zamachu terrorystycznego lub nieudanej próby jego przeprowadzenia). W ramach przeprowadzonego przez UW badania dokonano ilościowej i jakościowej analizy przekazów medialnych dotyczących następujących przypadków:

- (w Hiszpanii) zamachu w Madrycie z 11 marca 2004 r.,
- (w Wielkiej Brytanii) zamachu w londyńskim metrze z 21 lipca 2005 r.,
- (w Polsce) związanego z porwaniem polskiego geologa w Pakistanie w 2009 r.

W tej samej sesji tematycznej wystąpił przedstawiciel Wielkiej Brytanii John Toaker, Dyrektor ds. Komunikacji dla Bezpieczeństwa i Wywiadu, przedstawiając brytyjskie doświadczenia w zakresie polityki medialnej dotyczącej zagrożeń terrorystycznych, w szczególności związane ze wspomnianym wyżej zamachem w londyńskim metrze oraz z działalnością utworzonego wówczas systemu wymiany informacji za pośrednictwem Centrum Koordynacji Informacji. Jednocześnie podkreślił konieczność współpracy z mediami w tego rodzaju sytuacjach. Dotychczas współpraca ta w przypadku Wielkiej Brytanii polegała na:

- wydawaniu oświadczeń dla prasy,
- regularnym zwoływaniu konferencji prasowych,
- organizowaniu tzw. wywiadów jeden na jednego ze wskazanymi rzecznikami,
- organizowaniu pomieszczeń lub obiektów dla przedstawicieli mediów,
- publikowaniu zdjęć i ilustracji związanych z zamachem,
- bieżącym przekazywaniu informacji za pośrednictwem poczty e-mail i stron internetowych,
- organizowaniu briefingów prasowych, tzw. *off the record*,

– służeniu przedstawicielom mediów radą.

W efekcie służbom brytyjskim udało się w relacjach z mediami stworzyć atmosferę zrozumienia i zaufania, czego przykładem były przypadki dobrowolnej rezygnacji dziennikarzy z podawania do publicznej wiadomości niektórych informacji wrażliwych.

Krzysztof Liedel, Zastępca Dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa Pozamilitarnego Biura Bezpieczeństwa Narodowego zaprezentował natomiast wyniki programu badawczego Collegium Civitas pn. *Model wykorzystania środków masowego przekazu w przeciwdziałaniu i walce z terroryzmem w warunkach RP*. Zaakcentował przede wszystkim potrzebę właściwego doboru ekspertów, którzy wypowiadają się w mediach, oraz wskazał na fakt, iż zwykle eksperci ci odnoszą się tylko do roszczeń politycznych stojących u podstaw zamachu, natomiast nie dają wskazówek, jak należałoby się zachować w przypadku tego typu zagrożenia. Takie wskazówki mogłyby wpłynąć na kształtowanie pożądaných postaw społecznych.

Anna Marszałek, redaktor „Dziennika Gazety Prawnej”, zaangażowała uczestników spotkania w dyskusję na temat współpracy polskich mediów z organami państwa w sytuacji ataku terrorystycznego poprzez symulację fikcyjnego ataku na jedną ze stacji telewizyjnych, podczas którego doszłoby do zatrzymania dziennikarzy w charakterze zakładników. W dyskusję aktywnie włączyli się rzecznicy służb, w tym m.in. Policji i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, a także obecni na spotkaniu dziennikarze.

Następnie Roman Osica z Radia RMF FM przedstawił oczekiwania, jakie mogą mieć media w stosunku do instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa w sytuacji, gdy przyjdzie im relacjonować zdarzenie kryzysowe, np. atak terrorystyczny.

Pierwszy dzień warsztatu zakończył podinsp. Andrzej Borowiak, Rzecznik Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu, który również przedstawił analizę przypadków relacjonowania ataków terrorystycznych w mediach i ich wpływ na działania Policji.

W kolejnym dniu warsztatów odbyła się trzecia i ostatnia z zaplanowanych sesji tematycznych nt. *Profilaktyka antyterrorystyczna – możliwości współpracy ze światem nauki i organizacjami pozarządowymi*.

Zastępca Naczelnika CAT ABW, Damian Szlachter, omówił w wystąpieniu wprowadzającym tematykę radykalizacji wybranych grup społecznych w RP oraz przykłady przeciwdziałania rozwojowi tego zjawiska w Holandii. W ramach zaprezentowanego badania ocenie poddano 534 osoby, w tym m.in. uchodźców czeczeńskich wyznania muzułmańskiego, uchodźców będących wyznawcami innych religii, osoby bezwyznaniowe, polskich muzułmanów (w większości Tatarów), Polaków innych wyznań oraz cudzoziemskich studentów różnych wyznań. W ramach prezentacji przedstawiono związki pomiędzy fundamentalizmem religijnym i aprobatą przemocy religijnej i politycznej u wyżej wymienionych grup społecznych i narodowych.

Prof. dr hab. E. Stasiak-Jazukiewicz zaprezentowała zadania i działania organizacji pozarządowych w Polsce przygotowane na wypadek wystąpienia sytuacji krytycznych oraz rolę tych organizacji w systemie informowania społeczeństwa o tego typu zdarzeniach. W swoim wystąpieniu wskazała, iż organizacje pozarządowe działające na rzecz edukacji w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego mogłyby być wykorzystywane do działań profilaktyczno-edukacyjnych, a w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej dodatkowo angażowane do działań zapobiegających ewentualnemu chaosowi oraz do ochrony ludności cywilnej.

W dalszej części spotkania omówiono rolę wyższych uczelni w procesie kształtowania pożądanych postaw społecznych, które ujawniają się w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa, w szczególności związanej z terroryzmem.

Do kwestii edukacji antyterrorystycznej, jej aktualnego stanu oraz perspektyw rozwoju odniosła się prof. dr hab. Jadwiga Stawnicka z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, która zwróciła uwagę na funkcjonujące na tym uniwersytecie kierunki studiów podyplomowych z zakresu chociażby negocjacji w sytuacji kryzysowej. Ponadto poruszyła problem psychospołecznych aspektów terroryzmu, a w szczególności możliwości neutralizacji działań terrorystów poprzez język używany w komunikatach na ich temat.

Z kolei prof. dr hab. Ewa Gruza z Wydziału Prawa i Administracji UW zwróciła uwagę na prowadzone przez tę uczelnię podyplomowe studia z zakresu problematyki przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Studia te są realizowane przy wsparciu merytorycznym i dydaktycznym funkcjonariuszy ABW.

Zastępca Dyrektora CAT ABW, Paweł Chomentowski, podsumowując obrady, zaznaczył między innymi potrzebę międzyinstytucjonalnego podejścia do kwestii antyterrorystycznej polityki informacyjnej. Jednocześnie podkreślił niezwykle istotną rolę bieżącej współpracy pomiędzy instytucjami i służbami państwowymi a środowiskiem dziennikarzy, przybierającej m.in. formę spotkań podobnych do niniejszych warsztatów. Dodatkowo wskazał na istotne problemy dotyczące omawianej podczas warsztatów problematyki, w tym na:

- kwestię potrzeby przeprowadzania ćwiczeń antyterrorystycznych z zaangażowaniem społeczeństwa,
- problem dziennikarskiej autocenzury w przypadkach, w których publikacja danej informacji mogłaby stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa,
- potrzebę szkolenia szefów redakcji w zakresie zagrożeń związanych z ewentualnym wykorzystaniem przez terrorystów mediów oraz konieczność prowadzenia antyterrorystycznej polityki informacyjnej, na którą wskazali w ramach dyskusji sami przedstawiciele ŚMP.

Wnioski ogólne, które pojawiały się podczas dyskusji kończącej, dotyczyły potrzeby bieżącej współpracy służb i instytucji polskiego systemu antyterrorystycznego z mediami, w celu stworzenia atmosfery wzajemnego zrozumienia i zaufania. Mogłoby to w konsekwencji sprzyjać kształtowaniu u dziennikarzy postawy autocenzury mającej istotne znaczenie w przypadkach, gdy publikacja danej informacji mogłaby stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa ogólnego. Podkreślono również potrzebę budowania sieci współpracy z mediami jeszcze przed wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym.

W wypowiedziach przedstawicieli mediów pojawiały się propozycje rozważenia organizacji szkoleń dla dziennikarzy oraz dla szefów redakcji z zakresu: niwelowania propagandowego oddziaływania terrorystów, podnoszenia świadomości społecznej na temat zagrożenia terrorystycznego, budowania społecznego zaufania do organów bezpieczeństwa i porządku publicznego, informowania na temat ryzyka wystąpienia zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego oraz propagowania zasad bezpieczeństwa w życiu codziennym.

Zdj. 1. Od lewej: Szef ABW gen. bryg. Krzysztof Bondaryk, podsekretarz stanu w MSWiA min. Adam Rapacki, podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości min. Piotr Kluz.

Zdj. 2. Odlewej:RzecznikprasowyABWpplkKatarzynaKonieczpolska-Wróblewska, Dyrektor Centrum Antyterrorystycznego ABW plk Zbigniew Muszyński, Dyrektor Centralnego Ośrodka Szkolenia ABW pplk Piotr Potejko, Z-ca Dyrektora Departamentu Analiz i Nadzoru MSWiA Agata Furgala, Z-ca Dyrektora Centrum Antyterrorystycznego ABW kpt. Pawel Chomentowski.